

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker (Red.): Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelen, Harderwijk; Prof. Dr F. W. Groshede, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Meppel; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f2.— per jaar.

Advertenties: 35 cent per regel.

INHOUD. Het jaar 1923 II. — Uit de Schrift: Beroepszonden (Luc. 3:13 en 14). — Kerkelijk Leven: De werking der Generale Synode (Slot). Een veteraan; Nabetrachting. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Sociale Vrede III. — Wapenberis: In de school der wijsbegeerte. — Kroniek. — Literatuur en Kunst: Van den Vlaamschen akker. — Kuyper Bibliografie XC. — Persoonl. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET JAAR 1923.

II.

Roep het jaar 1923 het beeld op van den man, die zweeft boven den afgrond, maar bij wien de lijn, waarmee hij aan andere toeristen vastzit, nog houdt, of van den geroedienst, die zweeft tusschen likwidatie en rekonstruktie, die onzekerheid vertoont zich allereerst op oekonomisch gebied in de landen van Europa.

De volken, die elkanders schuldenaar zijn, spreken niet in de taal der Siciliaansche roovers, maar in de taal der diplomatie: je geld of je leven!

Van kwijtschelding van een deel der verplichtingen wil men niet hooren.

Betalen tot de laatste penning blijft de eisch.

Wie erg grootmoedig is, gelijk broeder Jonathan, laat zich voor vergemakkelijking der betalingsvoorwaarden vinden.

Maar Frankrijk, dat daarvan profijt trekt, en alzoo niet in den kerker hoeft, volgt dezelfde tactiek niet tegenover Duitschland.

Millerand gewaagde in zijn Nieuwjaarsrede van de onbuigzame gematigdheid van de Fransche politiek.

Van zijn gematigdheid werd echter in 1923 weinig gezien, of 't moest tegenover Amerika zijn, maar van de onbuigzaamheid zooveel te meer.

En koning Albert was in zijn ontvangst van de gezanten allervriendelijkst, hij was van de vreedzaamste gevoelens bezield, maar hij liet er in één adem op volgen, dat „betalen“ — en dit sloeg op Duitschland — natuurlijk eerste voorwaarde voor goede betrekkingen was.

De oekonomische ontredde werd dan ook in Duitschland wel het schrikt openbaar. Stond in het begin van 1923 de mark reeds laag, tegevolge van de Roerbepzetting dijkde deze met bollende vaart naar omlaag en men wachtte elk oogenblik de faillietverklaring van het rijk. Rekonstruktie scheen onmogelijk. Andere landen toonden nog wel neiging om te helpen, maar Poincaré schudde den halstarrigen kop. En met een Cato's stem las hij steeds het verdrag van Versailles voor. Artikel zooveel en zooveel verboden zulk een hulp aan den drinkeling. En het trotsche Albion mokte een beetje, maar gaf toe.

De Roerbepzetting! Men kan zich bijna niet voorstellen, dat die pas in de eerste maand van het afgelopen jaar een aanvang nam. Hoe speelde de oude Deutsche eer daarbij Duitschland parten. Het protest tegen deze vijandelijke daad was zeer zeker op zijn plaats. Maar ook de prediking van lijdelyk verzet? Men kan wel op z'n point-d'honneur blijven staan. Doch dan moet men daar ook niet van afgaan tot de laatste ademtocht toe. Anders is het beter een minder hooge borst op te zetten. Duitschland overschat nog altijd zijn krachten. Het had moeten voorzien, dat het lijdelyk verzet niet vol te houden was. Evenwel heeft het nooit uitgeblonken in ver zien. Het leert het militaristische „Nein“ zoo moeilijk af. Het vervaardigt tal van medische en chemische preparaten. Maar het praeparaat der soepelheid wordt er niet gefabriceerd. Als men het lijdelyk verzet toch niet doorzetten kan, waarom er dan mee begonnen.

Zeker, het lijdelyk verzet schenkt Duitschland oogenblikken van leedvermaak. Het kostte Frankrijk handen vol gouds. Telkens als Poincaré snoefde, kon het in zijn vuistje lachen. Maar het mocht niet het laatste lachen. Het moest het lijdelyk verzet prijsgeven. De Deutsche eer kreeg opnieuw een trap.

Zoo werd het ten prooi aan innerlijke verdeeldheid. Separatistische bewegingen staken den kop op. De eenheid van het Deutsche rijk werd be-

dreigd. En al konden deze gevaren worden bezwoeren, de oekonomische uitputting was onafwendbaar. Het kleine beetje centen, dat het nog had, heeft het aan het lijdelyk verzet opgesnoept.

En nu! Nu laat het heel de wereld door zijn noodkreten hooren: Help, help!

Het vernedert zich thans zoo diep, dat verschillende zijner vertegenwoordigers verklaren: wanneer het buitenland geen steun biedt, gaat ons volk ten gronde.

Wel doet zich thans een wonder op. Men heeft de bijeenmark tot rentemark gedoopt. Daardoor steeg de geldswaarde en heeft zelfs zekere stabiliteit verkregen. Maar de verklaring van dat wonder is nog niet gegeven. Dat het scherpe toezicht van de Rijksbank daarvan de oorzaak zou wezen, wordt met twijfel aangehoord.

De eenvoudige Michel oet dat alles op voor zoete koek. Maar die door ervaring wat wijzer is geworden, vreest. Hij vertrouwt de rentemark niet, omdat er geen reële waarde aan beantwoordt. Hij ducht het oogenblik, waarop het wonder als schijnwonder zal worden onmaskerd.

En dan?

Komt dan de Krach?

Moet dan de likwidatie worden voltrokken?

Bronnen, waaruit nieuwe welvaart moet opwellen, zijn nog niet ontdekt.

Dat de „Schieber“ en andere Duitschers, die in het buitenland zich in luxe baden, in financiële gijzeling zullen worden gesteld, wordt als een der rekonstruktie-middelen aangegrepen. Maar als men niets anders ter rekonstruktie weet, ziet het er somber uit.

Duitschland roept om steun.

Zullen we weigeren, omdat zijn politiek in 1923 geen doorzicht genoeg hebben getoond?

Wanneer de hooggeplaatsten tekort schoten, moeten dan de arme schapen het ontgelden?

De liefdadigheid hier te lande gehoorzaamde aan de stem van het hart.

De christelijke barmhartigheid gehoorzaamde aan de stem van Christus.

En wagon na wagon ging de grens over om in den nijpendsten nood te voorzien.

Frankrijk heeft ook een bloedende oekonomische wond opgelopen.

Het scheen zich vrij gaaf te hebben bewaard.

Maar tegen het laatste van het jaar kwam de eerste bloedgolf.

De frank zakke en bleef zakken.

Men koopt er nu acht voor één Hollandschen gulden.

Minister de Lasteyrie meent de oorzaak van dit verontrustend verschijnsel op het spoor te zijn. Buitenlandsche spekulanten drukken stelselmatig den koers naar beneden. Vooral een Nederlander van origine moet daarin de hand hebben. Achter hen zitten natuurlijk weer de Duitschers. Wordt de beurs van die elementen weer gezuiverd, dan is de zaak weer gezond. Zoo bemoedigt hij. Maar gelooft hij het ook?

Is een Fransche débâcle uitgesloten?

Van Fransche zijde suggereert men het.

Maar er zijn altijd menschen, die voor suggestie onvatbaar zijn.

Maakte Frankrijk tegenover Zwitserland om een tolgebied niet wat rare sprongen? Stuk daar niets achter?

Kon het ongestraft het Roeravontuur doorstaan?

Het feit, dat dit land voor werkeloosheid zoo goed als gespaard bleef, kan op zichzelf nog niet als gunstig worden aangemerkt. Immers de van jaar tot jaar afnemende bevolking is door den oorlog nog meer gedund. En het herstel der verwoeste gebieden eischt werkzame handen.

Als 't misloopt, zal de verzoeninggezindheid wel doorbreken.

Maar dan kon deze weleens te laat komen.

In elk geval ging Frankrijk onder groote oekonomische zorgen het nieuwe jaar in.

En al is de toestand niet zoo ernstig als in Duitschland, één misgreep kan het schuiven naar

den afgrond, waarover Duitschland hangt te benelen.

Zijn alliantie zal hem niet baten.

Italië en Spanje maken nu reeds verdachte teekenen, alsof zij het geschikte oogenblik afwachten om hun bondgenoot in den steek te laten.

Wat zal dan de houding van Engeland zijn, dat den omklemmenden greep van Poincaré op menig moment zoo pijnlijk heeft gevoeld?

In dezen tijd, waarin de grenzen tusschen het waarschijnlijke en het onwaarschijnlijke schijnen uitgewischt, is het zaak ook op het niet-direkt waarschijnlijke zich voor te bereiden.

1924 zou ons de verrassing kunnen brengen, dat Frankrijk den weg op gaat van Duitschland.

Op den dag, waarop ze samen zullen zweven boven den chaos, zullen ze misschien van vijanden vrienden worden.

Maar twee zijn moeilijker te redden dan één. HEPP.

N. B. Ook ditmaal kan „De Gereformeerde Student en de Anti-revolutionaire Politiek“ niet geplaatst.

UIT DE SCHRIFT.

Beroepszonden.

En hij zeide tot hem: Kiecht niet meer dan hetgeen u gezet is...

En hij zeide tot hem: Doet niemand overlast aan en ontvoermat niemand het rijk met bedrog en laat u vergenoogen met uwe bezittingen.

Lucas 3:13 en 14.

Johannes de Dooper en dan Jezus.

Zoo komt het koninkrijk der hemelen negentien eeuwen geleden tot het Israëlitische leven. Zoo komt het nog. Zoo komt het altijd en overal.

We moeten het evangelie niet ontzenuwen door aan Johannes den Dooper alleen historische betekenis toe te schrijven voor dien tijd, zoodat wij, eeuwen later, met den woestijnprediker niet meer te maken zouden hebben.

Het is wel waar, dat zeer onderscheiden zijn de wegen, waarlangs zondaren tot den Christus geleid worden. We mogen van dien rijkdom van Gods genadeleidingen geen modelletje knippen, afgestapt en afgemeten... zoo moet het met u gegaan zijn en zoo. We kunnen den oceaan van Gods liefde niet kanaliseren en we mogen het ook niet trachten.

Maar het is toch ook waar, dat onder degenen, die levendig den eenigen troost kennen, dat zij het eigendom zijn van hun getrouwen Zaligmaker, er niet één enkele is, die niet, langs welken weg ook, met de ernstige gestalte van Johannes den Dooper in aanraking is gekomen.

Gelijk toen, zoo kan ook nu de Koning niet komen, tenzij Hem een weg is gebaad. En die weg blijft ongebaand, zolang de stem van den wegbereider de slapende harten niet heeft wakker geschud.

Er moet behoefte aan Jezus in ons zijn gewekt, zullen we Hem ontmoeten.

Eerst Johannes den Dooper. En dan Jezus.

Het felle licht van het komende gericht, dat Johannes predikt, heeft doen geboren worden het besef, dat 't niet goed staat. Dat er wat anders moet worden. Dat de Koning zoo niet komen kan. Wat zullen wij doen? Meester wat zullen wij doen? En wij, wat zullen wij?

Misschien hebben we dan verwacht, dat Johannes nu aanstands zal spreken van de verzoening, den vrede, die Christus zal brengen. Zijn eerste woord zou dan moeten zijn: Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt!

Maar we kunnen met het evangelie wel eens te vlug zijn. We mogen het niet gebruiken als een zelfje en een zwachteltje om er de kankerende ongerechtigheid mee weg te dekken.

We moeten weten, waar het bij ons aan schort. We moeten ons bewust worden, wat de reden

is, dat we er niet gerust op zijn, dat het gericht nadert, de bijl aan den wortel is gelegd, de wan zal worden geschud.

We moeten onze zonde zien. Onze eigen zonde. Onze speciale zonde. De zonde, die de kwaal is juist van ons leven.

Voor de schare heeft Johannes een woord. Maar ook een apart woord voor de tollenaars. En een apart woord voor de soldaten. Daarin wijst hij op hun beroepszonden.

* * *

We kunnen zoo gemakkelijk toestemmen, dat we zondaars zijn. Wie wil dat nu niet!

We kunnen er gemoedelijk bij knikken, als ons wordt herinnerd, dat het kwade ons bij ligt, als we het goede willen doen.

En we belijden mee, dat de onreinheid ons gansche wezen heeft doortrokken, zoodat geen enkele levensbeweging zuiver is in Gods oogen.

Alles wel. Het is de waarheid.

Maar zoo kunnen we, eer we 't weten, de behoefte aan verlossing in ons hebben bedweld, door onze zonde te generaliseeren.

We zijn tot alle kwaad geneigd. Maar niet tot alle kwaad evenzeer geneigd.

Wat ontrooft juist ons den vrede en de vreugde over de komst van Jezus Christus?

Waarom vreezen wij nog den wan, die in Zijn hand is, waarmee Hij den darschvloer komt doorzuiveren?

Welke is onze speciale zonde, waar onze bekeering moet beginnen?

Zijn onze oogen wel open voor onze beroepszonden?

En zijn er dan enkel tollenaarszonden of enkel soldatenzonden?

Zouden er geen handelszonden zijn? En geen kantoorzonden? En geen fabriekszonden? En geen zonden van de keuken? Of van het studeervertrek?

Het is niet mogelijk in ons gecompliceerde leven een opsomming van beroepszonden te geven.

Maar, wat zegt Johannes de Dooper ons op onze vraag: wat zullen wij dan doen?

Waar zit het bij u vast?

* * *

Zie, als we zóó tot de erkenning zijn gekomen van ons speciale kwaad, dat we minder spoedig zien, omdat het in de beroepsfeer, waarin we leven, wordt goedgepraat, dan, ja dan, heeft Johannes de Dooper bij ons den weg bereid voor den Christus.

Dat wegbereiden doet pijn.

Het snijdt in ons leven in, gelijk de scherpe snee van de spade, die den weg moet effenen.

Maar dan is er ook behoefte aan Jezus!

Dan hunkert ons hart naar Jezus!

Dan kunnen we niet meer buiten Hem!

Dan gaan we met ons verloren leven naar Hem, die de macht van elke zonde, ook van onze beroepszonden, in ons wil breken, ons doopende met den Heiligen Geest en met vuur.

O Heere, ik kan het niet. Juist mijn speciale zonde, mijn beroepszonde is zulk een huiveringwekkende macht, die mij ketent. Maar wat ik niet kan, kunt Gij!

Ik lag machteloos gebonden.

Gij komt en maakt mij vrij.

Ik was beylekt met zonden

Gij komt en reinigt mij.

Het leven was mij sterven,

Tot Gij mij op deedt staan....

En wie zoo zijn Heiland ontmoette, die kan, ja die kan nu Johannes den Dooper missen.

De kracht ter vernieuwing, óók van ons beroepsleven, wordt in gemeenschap met Jezus ontvangen.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

De werkwijze der Generale Synode.

V. (Slot)

Het eerste artikel gaf een overzicht van de verschillende verbeteringen door de pers voorgesteld. Het tweede hield zich bezig met den versten maatregel, ter verbetering aangewezend: verhoging van den tijd, waarin de Commissies vergaderen voor de Synode weer in pleno vergaderd.

Het derde gaat hierop nog even door en bespreekt voorts de tweede „verbetering“: behandeling der opderwerpen volgens het agendum.

Het vierde bespreekt de aangeprezen veranderingen, waarvan het eene naar komt op tijdsdistributie en het andere op een verbreeding van de opdracht aan de Synodale Commissies.

Om aan het oüvel, waaraan de Utrechtsche Synode leed, een einde te maken, verwachten wij derhalve van tweemaal verandering heil.

Ten eerste behoort o.i. de geheele eerste week, uitgenomen de opening, te worden gereserveerd voor het commissariaal onderzoek, behalve natuurlijk, wanneer het agendum zeer schraal zou zijn.

En ten tweede moet de praeses, als hij voorziet dat alle zeilen zullen moeten worden bijgezet, met de Synode in overleg treden om tot een goede distribueering van den tijd te komen. Zoo behoort men voor machtsnauwpaste, diktatorschap of hoe men het ook noemen wil, niet te vreezen. En de praeses zelf heeft ook niet zoo angstig te waken dat zijn leiding op deze klip zal stranden.

den. Want hij vaart op het veilige kompas van het Synodale besluit.

Wij voor ons gelooven, dat deze beide maatregelen ook toereikend zullen zijn en dat er naar geen andere behoefte gezocht.

Of men moest nog eens een extra dringend beroep willen doen op de afgevaardigden om kortheid in het spreken te betrachten.

Ik zeg: een extra-dringend beroep.

Want een dringend beroep heeft de praeses der Utrechtsche Synode herhaaldelijk gedaan.

Zulke beroepen helpen weleens.

Maar de kracht is er spoedig af.

Ook van een extra-dringend beroep verwacht ik niet veel.

Onze landaard komt toch spoedig weer boven.

Het is mij opgevallen, hoe buitenlanders de kunst verstaan om op vergaderingen kort en kernachtig te spreken.

In het Zuiden van Europa is bijna ieder een spreker. Maar tenzij hij obstructie wil drijven maakt hij het kort. Het Nederlandsche volk echter telt tal van zwijgers.

Maar de anderen, die spreken, nemen gewoonlijk den tijd van de zwijgers er bij.

Ons parlement en onze gemeenteraadsvergaderingen munten uit door breedsprakigheid.

En als de burgemeester van Amsterdam het waagt even op te merken, dat over eenige dagen de discussies over de begroting 25.000 gulden zullen hebben gekost, krijgt hij den wind van voren en van achteren.

Ook onze kerkerandsvergaderingen kunnen soms zoo gezellig lang duren. Als het niet laat geworden is, heeft men het gevoel alsof men niets heeft uitgevoerd.

Dat iets daarvan ook op onze Synodes overslaat, heeft niets heerevendends.

Het eenig afdoende middel daartegen is niet een extra-dringend beroep, maar tijdsdistributie.

Het zou zeer wenschelijk zijn, wanneer deze voorstellen ter verbetering van de werkwijze der Synode tijdig in de kerkeraden besproken werden.

De pers mag natuurlijk niet met voorstellen ten Synode komen.

Ook een praeadviseerend lid, h.v. een hoogleeraar, mag dat niet.

Alleen de afgevaardigden der kerken bezitten dit voorrecht.

Wanneer een kerkeraad ze echter tot de zijne maakt en die hij voorkent langs den weg van classis en Particuliere Synode ter Generale Synode brengt, komen ze op het Synodaal agendum.

Nu weet men, dat de weg, hier aangewezen, een lange is.

Men moet dus niet wachten tot het volgende Synodejaar.

Men kan er in den loop van dit jaar reeds mee beginnen.

Als ze dan in 1925 op de Particuliere Synode komen, gaat men veilig en zeker.

Trouwens, deze voorstellen zijn gewichtig genoeg om ze eens rustig te bespreken.

Uitterzaad komen hiervoor vooral die werken in aanmerking, waarvan een predikant of onderling te Utrecht Synodelid was, ofschoon de andere niet zijn uitgesloten.

Dan bestaat er de kans, dat zulke voorstellen in Assen reeds bij het begin der Synodale vergadering worden overwogen en dat die Synode, welke nu reeds op een stapel werk kan rekenen, daarvan de vruchten plukke.

Natuurlijk vraag ik niet, dat alleen onze voorstellen worden overwogen.

In ons eerste artikel — ik mag er wel even aan herinneren — vindt men ook andere.

Men wege en keure.

— Een veteran.

Op 1 Februari is het voor een oud-strijder en nog steeds-strijder, zoo God wil, een ontroerende dag.

De alom in den hand bekende heer Jb. van Oversteeg, zal dan 40 jaren als amanuensis aan onze Vrije Universiteit zijn verbonden.

Gedurende dien tijd is hij niet alleen amanuensis geweest, maar hij was een factotum. Op velerlei gebied was hij thuis. Voor De Kuyper stond hij ook in de politiek dag en nacht klaar. Hoe dapper hij zich in den politieke strijd heeft gewaard, is niet te gelooven. De Bond onzer jongelingen kon rekenen op zijn werkkraft. Ook diende hij de kerk van Amsterdam als onderling.

Het voórvorige en het vorige jaar moest hij alles neerleggen. Ziekte noopte hem tot nietsdoen. Maar zijn nietsdoen was ook doen. Toen ik hem in Sonnevank bezocht, vond ik hem aan het plannen kmeden voor de propaganda voor onze Universiteit.

Toch leefde in veler hart de vrees, dat hij het gebouw der Vrije Universiteit niet weer zou terugzien.

Niet zoodra was zijn temperatuur gedaald of ze begon weer te stijgen.

Maar de Heere nam hem niet weg. Integendeel.

Sedert maanden zit hij weer op zijn bureaustoel in zijn werkkamer.

Veel arbeid moest hij prijs geven.

Maar de arbeid als amanuensis mocht hij gelukkig hervatten.

Want in onze Vrije Universiteit leeft hij.

Zou in onzen tijd, waarin zooveel jubilarissen worden gehuldigd, zijn jubileum onopgemerkt mogen voorbijgaan?

Ik zou haast zeggen: wanneer er geen jubileumhulde bestond, moest ze voor hem worden uitgevonden.

Waarlijk, er zijn er wel gejubileerd, die tienmaal

minder voor ons Gereformeerde volk hebben gepresteerd.

Oud-studenten, die vroeger zoo graag met hem eens een praatje maakten in dat hokje, dat hij de verbouwing is gesloopt, politieke vrienden, geestelijke vrienden, jongelingen, het zal u welkom zijn te vernemen dat er een huldigungscomité is opgericht.

Is Ferwerda, de geroutineerde in zulke aangelegenheden, is er voorzitter van.

De heer S. Bakker de penningmeester. Zijn adres kunt gij gemakkelijk onthouden. Het is: Bureau „De Standaard“.

Als gij ons blad ontvraagt schrijven we 12 Januari, 1 Februari is de huldigungsdag.

Gij kunt nu zelf wel nitrekenen, hoe weinig tijd er tusschen ligt en dat dus de geldelijke bijdragen niet druppelen mogen, maar regenen moeten.

Gelieve daarom, zoodra ge dit stukske gelezen hebt, ons blad even neer te leggen en een postwisseel te schrijven.

Bij voorbaat onzen dank.

— Nabetrachting.

Hier en daar wordt nog nabetrachting gehouden over den „Tiendaagschen Veldtocht“.

Wij ontvingen er een brief over.

Ook kon men in een enkel persorgaan er iets over lezen.

Een paar kleine opmerkingen.

Wanneer een predikant in bedoelde tien dagen zelf gaarne negen of tienmaal preeken wil, ondanks de aanbieding van den kerkeraad, dan is het natuurlijk beter daartegen geen bezwaar te maken. Alleen is het dan te hopen, dat de geestelijke maar zijner hoorders zooveel voedsel niet alleen opnemen, maar ook verteren kan.

De tweede Kerstdag als kerkdag afschaffen is geen nieuwigheid, maar uit het hart onzer vaders gegrepen. Dat de tweede dagen werden aangehouden, geschiedde voornamelijk om de zwakheden van het volk. Men redeneerde volkomen terecht, dat het volk beter naar de kerk kon gaan, dan zich aan uitpattingen overgeven. Doch zouden in dit opzicht onze tijd en onze Gereformeerden niet wat veranderd zijn?

Wanneer het zenuwgestel van een predikant meer lijdt onder de kritiek van sommige gemeenteleden dan onder den Tiendaagschen Veldtocht, handelt hij het verstandigst hiervan nooit iets te laten blijken. De kritiek zal hierom niet zwijgen. Wat meer rust rond Kerstmis en Nieuwjaar zal hem misschien niet in psychisch evenwicht brengen, maar het zal hem toch zeker geen kwaad doen.

Voor verdere nabetrachting zie ik op het oogenblik geen reden meer.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Sociale Vrede.

III.

In het eerste artikel is beloofd, dat uit het begrip maatschappij voortvloeit, dat de sociale vrede bestaat in de harmonische ontwikkeling van alle geleidingen. Het tweede artikel sloot zich daarbij aan en zette uiteen, dat deze zelfde beschouwing van den socialen vrede geëischt wordt door den inhoud van het begrip vrede.

Wat onder socialen vrede is te verstaan, zal thans wel duidelijk zijn.

Het is m.i. niet noodig nog eens te herhalen wat in de vorige artikelen werd beloofd, en deze vrede spreekt ons dus van eenheid, van harmonie in de ongelijkheid. Daarmee betreden wij een ander terrein, dat wij niet stilzwijgend kunnen voorbijgaan, en wel het terrein der sociale ongelijkheid. Dit hangt, zooals uit het voorgaande ons bleek, ten nauwste met den vrede op maatschappelijk terrein samen, en wij kunnen in dien vrede geen recht inzicht ontvangen, wanneer de ongelijkheid ons vreemd blijft. Nu heb ik over die ongelijkheid, en bij de vaststelling van het begrip maatschappij, en bij de beschouwing van het begrip vrede, reeds terloops gesproken. Ik wees er reeds op, dat in de werkplaats des levens en in de vervulling van de cultuurtank niet ieder eenzelfde plaats inneemt of eenzelfde arbeid verricht, doch hier komt die ongelijkheid uitvoeriger ter sprake, en kan zij afzonderlijk behandeld worden. Daarbij hebben wij ons niet alleen rekenschap te geven van haar wezen, maar ook van haar ontstaan en grond, van haar verwording en versterking, en zoo ligt er een gansch veld van onderzoek voor ons open.

De eerste vraag is: waarin bestaat de sociale ongelijkheid?

Bij de beantwoording van die vraag wil ik op den voorgrond stellen, dat het probleem der sociale ongelijkheid iets anders is dan wat wij noemen de sociale quaestie. Die beide mogen niet vereenzelvigd, want terwijl de laatste een actueel, contingent karakter draagt, de maatschappelijke ongelijkheid er altijd is. Zij kan er zijn zonder een sociale quaestie, maar omgekeerd is dit niet mogelijk. Want wat is de sociale quaestie? Of liever: wat is de sociale quaestie van deze eeuw? Iedere tijd kent immers zijn maatschappelijke vraagstukken, en in iedere eeuw is de gedaante, de kleur, de scherpte, of hoe men het noemen wil, van die problemen weer anders. Dat karakter wijzigt zich naar de omstandigheden, en ondergaat den invloed van de

ontwikkeling vervormt. Wel is er alle tijden gelijk blijft, andert, en probleem die verdoel deelende g

Daarover Het zal en in heril gerechtighe of aller d dat elk e is, welke hoedanighe en arbeids lichaam ge brek of al dan moet i dan moete en nooddr male same Wanneer e verzwakt v de gezondt de krachtte het ook te schappelijk lende leden ongelijkheis in waarde noodig hel ten ontvar werking er heel zijn. Welnu : Zoo sta: Het gaat gerechtighe Bij den vermagerin wij de sch scheef gelr existentie in overvloer Een quies uit verschil zinking aan moraal: door de r den arbeid van het l op eigen m scappelijk geen socia op te los van den es de disharmonie mate veren

Thans ke Ook dez menschele In en s hart; is e een oog; z heeft van een eigen waardij. Z vol onder verhuizond leermeele Industriële de pen en kunnen do- loos werk en wie ka niet, of z kan geen i die onze lijkheid me over die v vindit gij h Welke geb hebben op die rijke beeld van Op deze Vooral c Hoe mo lost?

Bij die g cipiele is de levens- gedaan, g christendon trasteren Hier vorm en de re Een tegens door het a zaak van instantie t de ontken kan ik ovs